

Любченко Тетяна Сергіївна,
здобувач наукового ступеня «Доктор філософії»
кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0009-6308-2836>

ПОТЕРПІЛИЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ, ПЕРЕДБАЧЕНОМУ СТ. 399 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена визначенню сутності та особливостям потерпілого у діянні, передбаченому ст. 399 Кримінального кодексу України «Умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи». Визначено, що потерпілим від вказаного кримінального правопорушення може визнаватися захисник чи представник особи або їх близькі родичі.

Проаналізовано розуміння та повноваження захисника, виділено та охарактеризовано різні категорії представників особи. Піддано критиці пропозицією про те, що потерпілою від кримінальних правопорушень, передбачених ст. 398, 400 Кримінального кодексу України, може бути особа, яка здійснює правозахисну діяльність. Зважаючи на відсутність законодавчого закріплення терміна «особа, яка здійснює правозахисну діяльність», а також на поверхневий його зміст, висловлена позиція щодо недоцільності запровадження його в якості потерпілого у ст. 399 Кримінального кодексу України. Зроблено висновок, що чинна редакція ст. 399 Кримінального кодексу України включає всі необхідні категорії осіб, що надають правову допомогу та можуть потребувати у зв'язку з цим посиленої кримінально-правової охорони.

Проаналізовано розуміння категорії «близькі родичі». Виявлено, що для чинного законодавства характерне змішування понять: близькі родичі та члени сім'ї, близькі родичі чи свояки, близькі особи та члени сім'ї. Наголошено на недопустимості такого явища, особливо – під час конструювання та внесення змін до Кримінального кодексу України, коли законодавцю треба враховувати норми регулятивних галузей права.

У проєкті нового Кримінального кодексу України зазначено, що близька людина – член сім'ї або інша людина, інтереси якої мають суттєве значення для особи; членами сім'ї, якими пропонується визнавати: а) подружжя та їх дітей до досягнення ними повноліття – незалежно від спільного проживання; б) будь-яких осіб, які спільно проживають, незалежно від перебування в шлюбі, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки (крім прав та обов'язків, які не мають характеру сімейних).

Висловлено пропозицію про заміну у ч. 1 ст. 399 КК та в диспозиціях інших статей, що стосуються кримінально-правової охорони правомірної діяльності захисника чи представника особи, пов'язаної з наданням правової допомоги, терміна «близькі родичі» на «близька особа».

Ключові слова: *умисне знищення або пошкодження майна, потерпілий, захисник, представник особи, близькі родичі, близька особа.*

Постановка проблеми. Однією з основних функцій юриспруденції та важливим і невід'ємним явищем правової дійсності цивілізованих держав є надання кваліфікованої правової допомоги. Потреба у правовій допомозі існуватиме завжди, оскільки значна частина суспільства не володіє і об'єктивно не може володіти усією сукупністю спеціальних знань, необхідних для ефективного правового захисту своїх прав. Чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК) містить

ряд статей, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення, які посягають на право особи на отримання правової допомоги. Одна з подібних заборон передбачається у ст. 399 КК та забезпечує діяльність захисника чи представника особи від умисного знищення або пошкодження майна, що належить їм або їх близьким родичам, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги. Відповідно до положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», професійні права, життя і здоров'я, власність, честь та гідність захисників перебувають під захистом закону, а реалізація їх прав та повноважень забезпечується відповідними гарантіями професійної діяльності [1]. Зазначене свідчить про актуальність теми дослідження.

Стан дослідження. Незважаючи на значний внесок вітчизняних правників у напрямі розробки проблематики кримінально-правової охорони правосуддя, реалізований дослідниками (Є. М. Блажівський, Г. В. Логвинський, Т. С. Лосич, Л. М. Палюх, В. В. Сміх, Т. Є. Тичина, М. В. Шепітько), актуальним завданням є уточнення змісту елементів ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 399 КК. Незважаючи на те, що праці вказаних учених мають наукову і практичну цінність, чимало питань, пов'язаних з ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 399 КК, залишились дискусійними. Зазначене свідчить про актуальність визначення об'єкта умисного знищення або пошкодження майна, що належить захиснику чи представнику особи або їх близьким родичам, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Метою статті є з'ясування суті потерпілого у кримінальному правопорушенні, передбаченому ст. 399 КК, а також аналіз його ознак.

Виклад основного матеріалу. Під час опису потерпілого треба звертатися до положень ст. 55 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України, відповідно до ч. 1 якої потерпілим може бути фізична особа, якій завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій завдано майнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [2]. М. О. Акімов вважає, що наведені положення не можна застосовувати як цілком прийнятні, адже у кримінальному процесі для визнання потерпілим потрібне відповідне рішення слідчого, прокурора або суду (судді), а відтак при вчиненні латентного кримінального правопорушення потерпілий у процесуальному розумінні відсутній; людина може зазнати шкоди внаслідок суспільно небезпечного діяння неосудної особи, яка не підлягає кримінальній відповідальності [3, с. 13].

Як впливає зі змісту ст. 399 КК, потерпілим у цьому випадку є захисник чи представник особи або їх близькі родичі.

Відповідно до положень ст. 45 КПК, захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю [2].

Як зазначено у ст. 1 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», адвокат – це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність, тобто незалежну професійну діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту на підставах та в порядку, що передбачені вказаним Законом [1]. Адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного згідно із Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених вказаним Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [1].

У КПК передбачається наявність таких категорій представників особи: а) представник потерпілого (ст. 58 КПК), б) представник цивільного позивача чи відповідача (ст. 63 КПК), в) законний представник підозрюваного, обвинуваченого (ст. 44 КПК), г) законний представник потерпілого (ст. 59 КПК), д) законний представник цивільного позивача (ст. 64 КПК), е) представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження (ст. 641 КПК). В ч. 1 ст. 58 КПК зазначено, що потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник – особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником [2]. Згідно зі ст. 44 КПК, якщо підозрюваним, обвинуваченим є неповнолітній або особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, до участі в процесуальній дії разом з ним залучається його законний представник. Як законні представники можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності – опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний [2].

Не можна погодитися з пропозицією про те, що потерпілою від кримінальних правопорушень, передбачених ст. 398, 400 КК, може бути особа, яка здійс-

нює правозахисну діяльність [4, с. 86–87]. У літературі пропонується такою визнавати фізичну особу, яка особисто (за власною ініціативою чи на підставі уповноважуючого акта) або як учасник відповідної правозахисної організації здійснює діяльність щодо забезпечення прав, свобод і законних інтересів окремих осіб чи груп осіб шляхом сприяння усуненню порушених прав і свобод, їх відновленню та профілактиці таких порушень: захисник у кримінальному чи адміністративному провадженні, представник (законний представник) підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, цивільного позивача та відповідача, юридичної особи у цивільному, господарському, кримінальному чи адміністративному провадженнях, окрема особа як член групи чи асоціації щодо сприяння ефективному усуненню всіх порушень прав і основоположних свобод людини або певних груп людей, а також близькі родичі та члени сім'ї особи, яка здійснює правозахисну діяльність [4, с. 87]. Зважаючи на відсутність законодавчого закріплення цього терміна, а також на поверховий і загальний його зміст, ми дотримуємося думки, що коло потерпілих осіб у чинній редакції ст. 399 КК включає всі необхідні категорії осіб, що надають правову допомогу та можуть потребувати у зв'язку з цим посиленої кримінально-правової охорони.

Адвокати доволі часто є потерпілими від протиправних посягань. Так, за статистичними даними, оприлюдненими на сайті Офісу Генерального прокурора, в Розділі 7 «Відомості про осіб, які потерпіли від кримінальних правопорушень» (табл. 7), у 2021 р. від кримінальних правопорушень потерпілими визнано 185 працівників адвокатури, з них – 137 визнані потерпілими від злочинів і 48 – від кримінальних проступків. Загальна кількість потерпілих адвокатів-жінок у 2021 р. – 48 осіб. У 2022 р. від кримінальних правопорушень потерпілими визнано 134 працівника адвокатури, з них – 106 визнано потерпілими від злочинів і 28 – від кримінальних проступків. Загальна кількість потерпілих адвокатів-жінок у 2022 р. – 50 осіб. У 2023 р. від кримінальних правопорушень потерпілими визнано 168 працівників адвокатури, з них – 125 визнано потерпілими від злочинів і 43 – від кримінальних проступків. Загальна кількість потерпілих адвокатів-жінок у 2022 р. – 44 особи [5].

Близькими родичами та членами сім'ї, згідно з роз'ясненнями п. 1 ч. 1 ст. 3 КПК, є чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [2].

Ст. 25-1 Кодексу законів про працю України визначає близькими родичами чи свояками наступні категорії осіб: батьків, подружжя, братів, сестер, дітей, а також батьків, братів, сестер і дітей подружжя [6].

Закон України «Про запобігання корупції» містить перелік кола осіб двох дотичних категорій: близьких осіб та членів сім'ї. Так, близькі особи – це члени сім'ї, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта; члени сім'ї – це а) особа, яка перебуває у шлюбі із суб'єктом та діти суб'єкта до досягнення ними повноліття – незалежно від спільного проживання із суб'єктом; б) будь-які особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [7].

Як зазначено в ч. 2 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», близькі родичі – це батьки, дружина (чоловік), діти, рідні брати і сестри, дід, баба, онуки [8].

Отже, у законодавстві України спостерігається змішування понять: близькі родичі та члени сім'ї, близькі родичі чи свояки, близькі особи та члени сім'ї. Така ж ситуація спостерігається і в нормах КК: у ст. 115, 154, 189, 345–349, 352, 355, 368-2, 377–380, 385, 386, 396, 398–400 КК використовується термін «близькі родичі», у ст. 122, 147 КК – «родичі», у ст. 126, 149, 206, 350 КК – «близькі», у ст. 385, 396 КК – «члени сім'ї». Недосконалість законодавчого опису змісту деяких норм КК має різне підґрунтя і може пов'язуватися з бланкетним характером диспозиції ст. 399 КК. Тому під час конструювання та внесення змін до КК загалом законодавцю треба враховувати норми регулятивних галузей права, що не завжди вдається, адже у законодавстві наявні суперечності, прогалини та колізії [9, с. 199].

Як бачимо, за змістом розуміння близьких родичів, наведене в КПК, є найширшим, порівняно з аналогічними категоріями, які визначив законодавець у інших нормативно-правових актах (Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та «Про запобігання корупції», Кодексі законів про працю України).

Водночас треба зазначити, що поняття «близький родич» є значно вужчим, ніж категорія «близькі особи», яким охоплюються, окрім близьких родичів, інші особи, доля яких (життя, здоров'я та добробут) не байдужа захисникові чи представникові особи [9, с. 156]. У доктрині кримінального права існує багато варіантів інших конструкцій для опису вказаної категорії потерпілих у контексті

кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів: «близькі родичі та члени сім'ї» [11, с. 5; 12, с. 16], «рідні та близькі» [13, с. 17], «близькі» [14, с. 134; 15, с. 16], «близька особа» [16, с. 14], «близькі особи» [17, с. 12]. Так, В. П. Беленок пропонує звернути увагу на той факт, що одним з недоліків сучасної законодавчої термінології у сфері кримінального права є наявність у КК інших схожих термінів: «особа, з якою винний перебуває (перебувала) у сімейних або близьких відносинах» (п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК) [18, с. 53]. Як один з варіантів вирішення вказаної проблеми пропонується для з'ясування змісту цього терміна застосування визначення близьких осіб, передбачене у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» через його практичну досконалість [19, с. 69–70; 18, с. 54]. Водночас і вказана норма є предметом обґрунтованої критики [20, с. 53–54].

На подібну проблематику звертала увагу Т. С. Лосич, підтримуючи раніше висловлену пропозицію про необхідність заміни поняття «близькі родичі» поняттям «близькі особи» з відповідним поділом їх на три категорії потерпілих: 1) близькі родичі; 2) особи, які перебувають у спорідненні; 3) особи, які перебувають у незареєстрованих шлюбних відносинах, заручені, друзі [21, с. 8]. А. В. Семенюк-Прибатень теж пропонувала уніфікувати опис кола потерпілих і використати для їх опису поняття «близькі особи» [22, с. 15].

Водночас існує протилежна пропозиція, в якій взято за основу перелік близьких родичів та членів сім'ї (п. 1 ч. 1 ст. 3 КПК) і яку пропонується вважати прийнятною і для кримінального законодавства. Автор такої позиції, Г. В. Логвинський, пропонував ст. 398, 400 КК доповнити після слів «щодо їх близьких родичів» словами «та членів сім'ї», розширивши в такий спосіб коло потерпілих від вказаних діянь [4, с. 86]. Не можемо погодитися з пропозицією дослідника, адже, як зазначає В. П. Беленок [18, с. 52–53], навіть незважаючи на те, що КПК врегульовує суспільні відносини, які виникають між учасниками кримінального процесу, у зв'язку з чим прийняття за основу та використання термінологічних тлумачень, наведених у КПК, під час кваліфікації умисного знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи видається недоречним, ми не можемо нехтувати позитивними надбаннями національного кримінального процесуального законодавства.

У проекті нового КК України в Книзі першій Загальної частини «Про Кримінальний кодекс України» Розділу 1.4. «Глосарій» п. 2 ст. 1.4.1. «Значення термінів Кримінального кодексу» зазначено, що близька людина – член сім'ї або інша людина, інтереси якої мають суттєве значення для особи; в п. 66 тієї ж статті йдеться про членів сім'ї, якими пропонується визнавати: а) подружжя та їх дітей до досягнення ними повноліття – незалежно від спільного проживання;

б) будь-яких осіб, які спільно проживають, незалежно від перебування в шлюбі, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки (крім прав та обов'язків, які не мають характеру сімейних) [23]. Отже, проєкт нового КК пропонує запровадити інакші терміни: «близька людина», «члени сім'ї».

Як зазначав В. П. Беленок, на час проведення ним дисертаційного дослідження (до 2021 р.) в проєкті КК пропонувалося передбачити обидва терміни: і «близька особа», і «близький родич» [18, с. 54]. Так, у п. 2 ч. 2 ст. 1.3.1 проєкту близька особа визнавалася як близький родич, член сім'ї або колишній член сім'ї: а) шляхом заподіяння шкоди чи погрози заподіяння шкоди якому здійснюється вплив на поведінку потерпілої особи чи помста за її попередню поведінку або б) на користь чи в інтересах якого вчиняється кримінальне правопорушення [23].

Висновки. Визначено коло потерпілих у діянні, передбаченому ст. 399 КК, якими є захисник чи представник особи, їх близькі родичі та охарактеризовані сутнісні ознаки вказаних осіб. Доведено, що пропозиція про заміну у ч. 1 ст. 399 КК та в диспозиціях інших статей, що стосуються кримінально-правової охорони правомірної діяльності захисника чи представника особи, пов'язаної з наданням правової допомоги терміна «близькі родичі» на термін «близька особа», є доцільною і своєчасною.

Список використаних джерел

1. Закон «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#top>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Акімов М. О. Кримінально-правова характеристика захоплення заручників за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2009. 20 с.
4. Логвинський Г. В. Кримінально-правова характеристика посягання на захисника чи представника особи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2021. 240 с.
5. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування: Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
6. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
7. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#top>
8. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>
9. Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування: монографія / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, Л. М. Демидова та ін.; за заг. ред. В. Я. Тацій, В. І. Борисова, Л. М. Демидової. Харків: Право, 2017. 400 с.

10. Сенько М. М., Беленок В. П. Окремі питання кримінально-правового захисту правоохоронної діяльності за законодавством України та деяких зарубіжних держав. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2007. Вип. 1. С. 148–157.
11. Бойко А. В. Кримінальна відповідальність за погрозу або насильство щодо працівника правоохоронного органу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2013. 21 с.
12. Ізай І. М. Кримінально-правова протидія втручанню в діяльність працівників правоохоронних органів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2018. 20 с.
13. Осадчий В. І. Проблеми кримінально-правового захисту правоохоронної діяльності: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2004. 36 с.
14. Давидович І. І. Кримінально-правова охорона представників влади і громадськості, які охороняють правопорядок: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2007. 252 с.
15. Сийпловіч М. В. Кримінально-правовий захист охоронної діяльності в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2020. 36 с.
16. Кирбят'єв О. О. Кримінально-правова охорона професійної діяльності працівників правоохоронних органів: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Запоріжжя, 2021. 36 с.
17. Комарницький М. М. Кримінально-правова охорона осіб чи їх близьких родичів у зв'язку з виконанням ними свого службового чи громадського обов'язку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2017. 225 с.
18. Беленок В. П. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2021. 353 с.
19. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2019. 288 с.
20. Вознюк А. А. Удосконалення обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання, у контексті реалізації положень Стамбульської конвенції. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 1(110). С. 50–57.
21. Лосич Т. С. Кримінальна відповідальність за погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2017. 19 с.
22. Семенюк-Прибатьєв А. В. Кримінально-правова характеристика знищення та пошкодження майна за Кримінальним кодексом України: автореф. ... дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2016. 23 с.
23. Контрольний текст проєкту нового КК України (станом на 15 жовтня 2021 року). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/10/19/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-18-10-2021.pdf>

Tetiana Liubchenko. Victim Of Criminal Offense Provided For By Art. 399 Of The Criminal Code Of Ukraine

The article is devoted to determining the essence and characteristics of the victim in the act provided for in Art. 399 of the Criminal Code of Ukraine «Intentional destruction or damage to the property of a defender or representative of a person». It was determined that the victim of the specified criminal offense may be the defender or representative of the person or their close relatives.

The understanding and powers of the defender are analyzed, different categories of representatives of the person are highlighted and characterized. Criticized by the proposal that the victim of criminal offenses provided for by Art. 398, 400 of the Criminal Code of Ukraine, may be a person who carries out human rights activities. Taking into account the lack of legislative consolidation of the term «person who carries out human rights activities», as well as its superficial content, the po-

sition expressed regarding the inexpediency of introducing him as a victim in Art. 399 of the Criminal Code of Ukraine.

It was concluded that the current version of Art. 399 of the Criminal Code of Ukraine includes all the necessary categories of persons who provide legal assistance and may therefore need enhanced criminal protection. The understanding of the category «close relatives» was analyzed. It was found that the current legislation is characterized by a confusion of concepts: close relatives and family members, close relatives or in-laws, close persons and family members. The inadmissibility of such a phenomenon is emphasized, especially when designing and making changes to the Criminal Code of Ukraine, when the legislator should take into account the norms of regulatory branches of law. It was established that in the draft of the new Criminal Code of Ukraine, it is stated that a close person is a family member or another person whose interests are of significant importance to the person; by family members, which are proposed to be recognized: a) spouses and their children until they reach the age of majority – regardless of joint residence; b) any persons who live together, regardless of whether they are married, are bound by common life and have mutual rights and obligations (except for rights and obligations that are not of a family nature).

A proposal to replace part 1 of Art. 399 of the Criminal Code and in the provisions of other articles relating to the criminal protection of the lawful activity of a defender or representative of a person related to the provision of legal assistance, the term «close relatives» is replaced by the term «close person».

Keywords: intentional destruction or damage to property, victim, defender, representative of a person, close relatives, close people.

УДК 351.75

DOI 10.31558/2786-5835.2024.2.18

Хоменко Анастасія Олександрівна,
аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0006-2082-7832>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ: ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті досліджується потенціал України щодо вдосконалення нормативно-правової бази регулювання обігу зброї з оперттям на досвід провідних зарубіжних країн. З огляду на сучасні виклики національній безпеці значний обсяг нелегальної зброї в обігу та актуальність питань щодо володіння вогнепальною зброєю серед населення, ефективно правове регулювання цієї сфери є пріоритетним завданням для забезпечення громадської безпеки, зниження рівня злочинності та формування умов для відповідального володіння зброєю.

У статті аналізуються регуляторні моделі Великої Британії, Сполучених Штатів Америки, Швейцарії та Чеської Республіки, які представляють різні підходи до правового регулювання обігу зброї. Так, у Великій Британії встановлено суворі вимоги до володіння вогнепальною зброєю, що передбачають багаторівневі перевірки, обмежений доступ до зброї та жорсткий контроль за її використанням, включаючи заборону на більшість видів напівавтоматичної та автоматичної зброї. Це сприяє мінімізації ризиків незаконного використання зброї, проте водночас викликає дискусії щодо прав громадян на самозахист.

У статті також проаналізовано чинне українське законодавство у цій сфері. Зокрема, увага приділена прогалинам і суперечностям, які існують у системі контролю за обігом зброї